

AFGANISTANUL – UN NOU PIVOT GEOSTRATEGIC?

Gheorghe VĂDUVA

Abstract

Afganistanul pare o țară de la marginea lumii. Mai mult, ea se prezintă, aparent, ca o oază de Ev mediu timpuriu rămasă neschimbată în mijlocul fluviului civilizațional al lumii. Rânduiala de acolo este considerată de foarte mulți dintre contemporanii noștri ca fiind una asimetrică și conflictuală sau, în orice caz, una paradoxală, care scapă logicii democratice cu care omul secolului al XXI-lea este obișnuit. O țară pe post de ghimpe în talpa tuturor civilizațiilor care au trecut pe aici sau care au ajuns până aici, o țară a cărei conflictualitate a devenit, de-a lungul istoriei, o prioritate pentru britanici, pentru sovietici, pentru rețeaua Al Qaeda, pentru americani și, iată, acum și pentru NATO. De ce i se acordă atâta atenție? Depinde cumva soarta lumii întregi de această țară? Este ea cuiul lui Pepelea pentru soarta lumii? Răspunsul la aceste întrebări trebuie căutat în filosofia și fizionomia acestui spațiu, dar și în motivele interesului lumii pentru el.

Afghanistan seems a country from the world. Moreover, it appears, apparently as an oasis of early Middle Ages remained unchanged in the midst of world civilization river. Ordinance there is considered for many of our contemporaries as an asymmetrical conflict, in any case, a paradox that democratic logic that escapes the twenty-first century man is normal. A country station on foot thorn in all civilizations which have passed through here or have come up here, a country of conflict which became, historically, a priority for the British, the Soviets, for Al Qaeda to Americans and, behold, now and for NATO. Why so much attention is given? Depends on the fate of the world somehow this country? Its nail it Pepelea the fate of the world? Answer to these questions must be sought in philosophy and physiognomy of the area, but the reasons for his interest in the world.

Cuvinte-cheie: Afganistan, triburi, pastushi, talibani, afgani, emigranți, cupru, fier, litiu

1. Conexiuni paradoxale

Afganistanul este o țară străveche. Teritoriul său a fost populat cu 1200 de ani î.e.n., mai întâi, de către triburi indo-europene, apoi, de perși, greci, kușani, parți, sasanizi, heftaliți etc. E greu de spus ce au găsit aceste populații aici, în acest spațiu care, astăzi, pare auster, rigid, inospitalier. Dar, dacă avem în vedere poziția teritoriului de azi al acestei țări, considerat ca un fel de coridor strategic între Asia Centrală și India, atunci multe dintre necunoscutele acestui spațiu devin explicabile. Spațiul afgan de azi a fost și a rămas un fel de punct obligatoriu de trecere între Subcontinent și Foaierul perturbator¹ (spațiul vast dintre nordul Mării Caspice și Manciuuria), ceea ce-i conferă, încă din vechime, o importanță geopolitică și geostrategică cu totul specială.

Arabii ajung aici în anul 652 e.n. și, astfel, cei peste 1.800 de ani de istorie au trebuit să fie aruncați la coș (cel puțin așa s-ar crede, deși civilizațiile nu dispar pur și simplu), întrucât noii cuceritori au impus o nouă cultură și o nouă religie. Ei realizează, la mijlocul secolului al XVIII-lea, sub Ahmad Șah (1747-1772), statul afgan independent. Acesta se extinde încet, încet, cucerind Kașmirul, Punjabul, Belucistanul și unele porțiuni din Uzbekistan și Tadjikistan. Importanța strategică a acestui spațiu este de-acum relevantă. În politica lor de îndiguire sau cel puțin de

¹ Gérard Chaliand, ANTHOLOGIE MONDIALE DE LA STRATÉGIE, Robert Laffont, Paris, 1990

control al unui vast teritoriu pe care, mai târziu, după Primul Război Mondial, Harlford F. Mackinder îl va numi *heartland* (pivotal eurasiatic), Marea Britanie transformă Afganistanul, în 1880, în urma a două războaie, în protectorat britanic. Unul dintre scopurile geostrategice ale acestui efort a fost acela de a face din Afganistan o zonă de siguranță strategică a Indiei britanice, mai exact, de a constitui o zonă tampon între Imperiul Țarist și subcontinentul indian, dominat de britanici. Și România, fragmentată în cele trei principate, a fost multă vreme zonă-tampon între cele trei mari imperii ale timpului (Țarist, Habsburgic și Otoman). Primul Război Mondial a schimbat soarta multor zone-tampon. Pe unele le-a desființat, pe altele le-a consolidat, le-a transformat sau le-a redistribuit... Ne facem iluzii dacă credem că raporturile de putere cedează locul raporturilor de egalitate, de decompresie a puterii... Dimpotrivă, ele se reconstruiesc, în funcție de vremuri și vremuri...

La 28 februarie 1919, Afganistanul și-a proclamat independența. A urmat o intervenție engleză pe care afganii au respins-o, iar prin Tratatul de la Rawalpindi, se recunoaște, la 19 august 1919, independența Afganistanului. Zona-tampon devenise independentă. Începea o nouă epocă pentru această țară, dar Puterea nu putea accepta o astfel de condiție, tocmai datorită poziției sale cu totul speciale. Preț de 40 de ani (1933-1973), Afganistanul a fost condus de regele Mohammad Zahir Șah.

Dar bătălia pentru Afganistan se continuă. Heartlandul eurasiatic, de o parte, rimlandul creat și folosit de țările off shore, de cealaltă parte. În ce tabără va fi Afganistanul?

Afganistanul a rezistat încercărilor de a fi cooptat în blocuri militare, dar n-a reușit să devină o Elveție a Asiei, așa cum s-ar fi crezut, datorită, așa cum spuneam, în primul rând, valorii sale geopolitice pentru țările asiatice și pentru puterile maritime.

Ceea ce nu s-a putut rezolva prin războaie, s-a încercat pe alte căi. La 17 iulie 1973, Muhammad Zahir Șah este înlăturat de la putere. Afganistanul devine astfel republică. Această devenire este oarecum forțată, întrucât modul de viață al populației și realitățile concrete ale țării erau prea puțin compatibile cu o astfel de formă de guvernământ. De aceea, primul președinte al Afganistanului, Muhammad Daud instituie, de la început, un regim autoritar. Dar ofensiva heartland-ului se continuă. În aprilie 1978, are loc o lovitură de stat. Puterea trece în mâinile Consiliului Democratic Republican, de orientare comunistă, iar prim-ministru devine generalul Nur Muhammad Taraki, conducătorul acestui consiliu. Până la sfârșitul anului, este semnat un Tratat de prietenie și colaborare cu URSS: Pentru ca victoria să fie completă, președintele Hafiz Ullah Amin a fost asasinat, iar Babrak Karmal i-a luat locul, devenind, după modelul socialist, șef unic de partid și de stat. Afganii nu puteau accepta însă așa ceva, iar mișcările antiguvernamentale s-au intensificat. După modelul cunoscut, cel al ajutorului frățesc solicitat de guvernanții de la Kabul, se declanșează intervenția sovietică în sprijinul forțelor guvernamentale. Începe un război lung și sângeros.

Desigur parțiala reușită a heartland-ului comunist nu putea fi acceptată de țările off shore și în special de către Statele Unite. Statul american intensifică și amplifică ajutorul politic și umanitar pentru forțele din rezistență. Deși se crede că Afganistanul a fost, secole de-a rândul, o țară uitată, încremenită în Evul Mediu, este puțin probabil ca interesele marilor puteri și, după cel de-Al Doilea Război Mondial, îndeosebi ale Rusiei și ale Statelor Unite să nu fi fost implicate într-o adevărată bătălie pentru Afganistan, cu efecte greu previzibile.

De fapt, Afganistanul a fost transformat într-un front răsăritean, asiatic, între cele două blocuri militare, mai exact, între Rusia, care monopolizase și redefinise, dintr-o perspectivă proprie, heartland-ul și Statele Unite, care începuseră să pună în operă strategia de îndiguire, după o teorie elaborată de Nicolas Spykman. De fapt, în Afganistan, se războiau Rusia și SUA, fiecare urmărind cam același obiectiv geopolitic și geostrategic, unii vizând expansiunea spre subcontinentul indian și, de aici, în oceanul planetar cald, ceilalți intenționând să-i oprească și chiar să-i sufoce pe ruși, mai ales că, între timp, apăruse și un puternic argument ideologic, pericolul roșu.

La 13 noiembrie 1985, ONU a cerut retragerea trupelor sovietice din Afganistan. Sovieticii s-au conformat. Dar nu imediat, ci când au vrut ei, adică abia peste trei ani, în 1988², în urma unui acord mediat de ONU, la Geneva, semnat de către puterile garante, SUA și URSS. Potrivit acestui acord, trebuia creat un stat afgan neutru, iar cei 4-5 milioane de afgani repatriați. Acest proces de repatriere nu s-a încheiat nici până azi. Ba, dimpotrivă, în urma escaladării ulterioare a ostilităților, tot mai mulți afgani au părăsit țara.

Fără a renunța la planurile inițiale – de fapt, la planurile lor eterne – Rusia și SUA au rezolvat, cumva, în 1988, diferendul dintre ele privind problema Afganistanului și l-au lăsat pe acesta să se distrugă în suc propriu, întrucât se declanșase un complicat război fratricid.

În cei 10 ani, se confruntaseră, trupele guvernamentale, sprijinite de trupe sovietice, de o parte, și forțele din rezistență, sprijinite de americani, pakistanezi și lumea arabă de orientare sunnită, de cealaltă parte. Își pierd viața 1,5 milioane de afgani și 15.000 de militari sovietici, în timp ce, așa cum se afirma mai sus, 4-5 milioane de afgani părăsesc țara.

Escaladarea conflictului fratricid luase proporții. De aceea, la 1 ianuarie 1992, intervine un acord între SUA și URSS pentru a nu se mai livrea armament părților aflate în conflict. Trei luni mai târziu, la 16 aprilie 1988, Mohammad Najibullah este înlăturat de la putere de către un grup de generali care predau capitala țării forțelor rezistenței islamice. Era 25 aprilie 1992. Ofensiva mujahedinilor luase sfârșit. Acest rezultat poate fi considerat o victorie americană, și ca efect al reușitei strategiei de îndiguire și imploziei comunismului din țările est-europene și din Uniunea Sovietică.

Până la sfârșitul lunii, Afganistanul este proclamat republică islamică, iar ONU se preocupă de securitatea ajutoarelor.

Nimic nu este însă definitiv în Afganistan. Toate acestea sunt doar intermediare. Bătălia pentru Afganistan se continuă și se va continua încă multă vreme.

În 1994, apar Milițiile Talibanilor Fundamentalisti. Acestea sunt constituite din rândul studenților afgani islamiști refugiați în Pakistan. Cuvântul „taliban” înseamnă „student la teologie”. Aceste miliții talibane, cu sprijin logistic american, au declanșat, începând cu luna februarie 1995, o ofensivă pentru răsturnarea regimului condus de președintele B. Rabbani. Până la finele anului, au preluat controlul unei mari părți din teritoriu, iar în septembrie 1995 au ocupat capitala și l-au executat pe președinte.

Doi ani mai târziu, la 26 octombrie 1997, ei proclamă statul „Emiratul Islamic Afganistan”, recunoscut de Pakistan, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite.

Se ivise pericolul ca Afganistanul să se transforme într-o entitate care să-și depășească semnificativ condiția de simplă zonă-tampon între Asia Centrală și Subcontinent, încurcând astfel toate planurile marilor puteri interesate, ale vecinilor și chiar ale lumii arabe. Talibanii au reușit să impună, în foarte scurt timp, legea (legea lor, evident) în Afganistan, obiectivul lor fundamental fiind acela al realizării statului islamic perfect, dominat de legea islamică „sharia”. Or, în ceea ce privește statul, cuvântul „perfecțiune” rămâne unul utopic... Au visat și comuniștii la el...

Afganistanul, autoscops din funcția de pas strategic între *heartland* și *rimland*, a devenit atractiv pentru alte interese. Organizațiile și rețelele teroriste au găsit aici nu doar un refugiu, ci și un spațiu în care considerau că pot să-și tragă suflul, să se pregătească, să se reorganizeze și chiar să-și constituie remarcabile baze logistice. O parte dintre membrii organizațiilor și rețelelor teroriste au luptat alături de mujahedini și de talibani, având ca obiectiv lovirea lumii occidentale, apărarea și păstrarea reperelor pe care ei le consideră fundamentale în devenirea lumii. Acest lucru se întâmpla după ce, în anumite condiții, Occidentul sprijinise lupta lor. Nimeni nu ține seama de durata conexiunilor. Acestea sunt tot timpul și din toate timpurile determinate de interese și, evident, în oarecare măsură, de suporturile care le fac posibile.

Unul dintre acești oameni susținători ai rețelelor și organizațiilor teroriste era Osama ben Laden, un fost aliat al americanilor în anii anteriori. Dar americanii n-au ezitat, în 1998, să atace

---

² Retragerea trupelor sovietice s-a încheiat la 15 februarie 1989, iar regimul de la Kabul rămâne singur în fața rezistenței mujahedinilor și este nevoit să accepte sistemul pluripartit.

bazele fostului aliat, considerat vinovat de finanțarea terorismului, mai ales după ce teroriștii au atacat obiective americane importante (ambasade, nave și chiar World Trade Center, înainte de tragedia din septembrie 2001). Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au pus însă capăt acestei ambiguități. Așa-ceva nu putea fi acceptat de nicio țară din lume. Toată lumea – inclusiv țările islamice și cele arabe, în majoritatea lor – a fost, atunci, alături de Statele Unite. De aceea, coaliția împotriva terorismului s-a alcătuit rapid, atât sub emoția evenimentelor, cât și sub presiunea unor avertismente extrem de periculoase, care mai mult se intuiau sau de bănuiau, decât se formulau. Lumea nu mai este ca înainte. Ea și-a creat arsenale uriașe și extrem de performante, care o pot distruge în câteva ore. Când, deasupra ta atârna sabia nucleară a noului Damocles, care, în condițiile generate de atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, ar fi putut fi slobozită chiar de către asemenea organizații, întrucât, după această uriașă surprindere strategică, unică în lume, nimeni nu avea de unde să știe care sunt cu adevărat posibilitățile, abilitățile și resursele teroriștilor...

Atacul împotriva terorismului a început cu acest obiectiv scăpat cumva de sub controlul marilor puteri și lăsat să se „optimizeze” în suc propriu... Dintr-odată, administrația americană de atunci și-a dat seama că, în acest loc atât de frământat și de blestemat, lăsat nesupravegheat, se putea constitui un cuib strategic central al terorismului mondial. Zona este cât se poate de propice. Bătălia dintre India și Afganistan pentru Kașmir, dotarea acestor două țări cu arme nucleare, emergența Chinei, disoluția URSS, dar recrudescența conflictualității Asiei Centrale și a întregului foaier perturbator de odinioară, ambiționarea talibanilor de a constitui un stat islamic perfect etc. sunt condiții care permit așa ceva. La urma urmei, islamismul, înțeles ca expresie a interesului politic major care folosește, drept suport, fundamentalismul islamic, adică întoarcerea la fundamente, la islamul pur, putea fi (și este!) cât se poate de interesat pentru a crea și a folosi instrumente puternice și subtile de lovire a intereselor civilizației occidentale.

În aceste condiții și pe aceste suporturi motivaționale ce par imbatabile, la 1 octombrie 2001, a început ofensiva coaliției internaționale conduse de SUA împotriva rețelelor teroriste din Afganistan, în cadrul operației „Enduring Freedom”, de fapt, împotriva regimului de la Kabul, care a permis constituirea de nuclee, baze de antrenament și depozite teroriste pe teritoriul acestei țări. În mai puțin de trei luni, la 20 decembrie 2001, SUA a instalat un nou guvern la Kabul. Dar, de aici, nu rezultă că războiul din Afganistan a luat sfârșit, că țara s-a liniștit și falia strategică din această zonă extrem de frământată, a fost transformată în conexiune strategică. Probabil că un astfel de proces, dacă se va produce vreodată, va dura mult timp, întrucât s-au acumulat aici prea multe tensiuni și, se pare, prea multe interese, inclusiv sau mai ales economice.

NATO și, în general, statele europene occidentale au reacționat ceva mai greu, chiar dacă o parte dintre acestea s-au alăturat, încă de la 1 octombrie 2001, coaliției. NATO a intervenit abia în 2004, declanșând misiunea internațională de asistență și securitate și constituind în acest scop Forța Internațională de Asistență și Securitate (International Security Assistance Force -ISAF).

2. Dincolo de aparențe

Afganistanul părea și pare și acum o țară fără resurse. O țară parcă blestemată să fie punct de trecere, spațiu de interes geopolitic major, chiar vital din perspectiva bătăliei dintre puterile continentale și cele maritime pentru resurse, putere și influență. Agitată și, apoi, lăsată oarecum de capul ei, această țară, în afară de faptul că a vrut, prin voința talibană, să devin un stat islamic pur, a adăpostit rețele și organizații teroriste, cel puțin în viziunea țărilor care fac parte din coaliția constituită împotriva terorismului. Așa cum preconizau unii politicieni, s-ar putea, desigur, presupune că marile puteri și, în general, comunitatea internațională pot încă să mai creadă, și acum, ca și atunci, demult, între cele două războaie mondiale și între ultimul război mondial și Războiul Rece, că cine stăpânește această zonă va putea controla, cel puțin din punct de vedere geopolitic, lumea. Aceste afirmații sunt însă mult prea generale și, de aceea, ele se potrivesc oricum, indiferent de evoluția situației concrete. De unde rezultă, desigur, și unele întrebări: Oare, marile puteri și, în general, comunitatea internațională reprezentată de ONU, OSCE, NATO, UE, și numeroase comunități regionale, precum Organizația de la Shanghai etc., acționează chiar pe aceste coordonate

extrem de generale și de discutabile, sau doar la umbra lor? Dincolo de aceste cerințe ale optimizării configurațiilor geopolitice, care este interesul american pentru această zonă? Dar cel european? Dar cel rusesc? Dar cel chinez? Dar cel al Indiei și întregii Asii de Sud și de Sud-Est?

Interesele acestor actori importanți, dar și ale unor puteri regionale, sunt complexe și diversificate, dar, din punctul de vedere al securizării zonei, ele coincid în multe puncte. Afganistanul este o zonă prin care ar putea trece oleoducte și gazoducte care să transporte petrolul și gazul din Asia Centrală către porturile de la Oceanul Indian, iar de aici spre marii consumatori. Și tot pe aici ar putea trec conducte care să transporte aceste resurse energetice din coridorul energetic strategic spre China și spre India. Condiția esențială este ca țara să fie stabilizată și controlată, iar investitorii să-și permită să acționeze aici fără risc. Or, deocamdată, situația este foarte departe de așa ceva. Mai mult, Afganistanul produce în jur de 90 la sută din materia primă pentru drogurile care se vând pe piața occidentală. Culturile de mac și de canabis ocupă o mare parte din suprafață cultivabilă a țării, îndeosebi pe văile râurilor și în depresiuni. O mare parte din populație este nomadă, iar cei care cultivă plante ce se folosesc în industria drogurilor nu o fac de capul lor, ci sub controlul strict al unor carteluri, clanuri și rețele foarte bine dezvoltate. Războiul nu a reușit să le dezorganizeze, ci, dimpotrivă, le-a făcut să se dezvolte și mai mult.

S-a crezut, la un moment dat – se mai crede încă și acum –, că, în lipsa unor locuri de muncă, a unor resurse și a unei economii bazată pe tehnologii și dezvoltări moderne, culturile de mac și de canabis reprezintă una dintre puținele posibilități de subzistență pentru chinuita populație din această țară. S-a încercat chiar să se găsească soluții pentru ca, din această materie primă, să se prepare și altceva în afară de droguri, spre exemplu, medicamente. Cultivarea macului și canabisului creează imense avantaje pentru clanuri și pentru rețelele de droguri, nu și pentru populație. E drept însă că, fiecare dintre conducătorii acestor clanuri din rețelele de traficanti de droguri dă de lucru și la populația aferentă. În condiții de război, cu o populație în mare parte nomadă, înapoiată, care, de secole, trăiește tragedie după tragedie, este puțin probabil să poată fi implementate, cel puțin pe termen scurt, politici economice coerente și politici sociale de stabilizare a populației.

Deși pare unitară, populația este diversificată, agitată, terorizată. În jur de 50 % dintre locuitorii Afganistanului vorbesc limba dari, care include limba afgană și cea persană, 35 % vorbesc paštuna, 11 % turca, mai ales uzbekii și turkmenii care trăiesc aici, 4 % din populație cuprinde limbi vorbite de peste 30 de grupuri etnice. Majoritatea afganilor (99%) sunt musulmani (84 % sunniți și 15% šiiti). Islamul este aici, mai mult decât oriunde în altă parte, mai mult decât o religie. Este un *modus vivendi*. Ar trebui să fie un mod de viață bazat pe colaborare, credință, pace și înțelepciune. Nu este decât în parte așa. Musulmanii de aici și nu numai de aici trăiesc conform învățăturilor Coranului. Fiecare dintre ei trebuie să facă o declarație (*Shahada*), potrivit căreia „Nu există alt Dumnezeu în afară de Alah, iar Mohamed este profetul său”. Este o declarație de credință și nu una formală. Ea marchează întreaga viață a musulmanului de pe acest ținut. El trebuie să facă, de cinci ori pe zi, o rugăciune (*Salat*) în direcția orașului Mecca. De cinci ori pe zi, din minaretele lăcașelor de cult, răsună chemarea la rugăciune. Afganii se roagă în moschee, în geamii sau oriunde se află în acel moment. Își desfășoară covorașul – la serviciu, pe stradă, pe câmp etc. – și încep rugăciunea. Dar, înainte de aceasta, de cele mai multe ori, îndeplinesc un ritual al spălării, întrucât, la rugăciune, trebuie să fie curați. Rugăciunea presupune o serie de mișcări speciale și un comportament în care musulmanul crede profund.

Credința obligă la solidaritate socială. Musulmanii, mai ales cei avuți, trebuie să doneze un procent din venitul lor pentru săraci și pentru alte cauze caritabile. Există, în credința lor, un concept, *Zakat*, care înseamnă oferirea de daruri, îndeosebi la sărbători și în perioadele de post.

Pe timpul Ramadanului, musulmanii, cum bine se știe, postesc (*Sawm* – postul din luna Ramadanului) de la răsăritul până la apusul soarelui. Acest post nu este ușor, dar ei cred în el. De aceea, cei care nu sunt musulmani și se află în Afganistan trebuie să știe cum să se comporte cu acești oameni, în general, și pe timpul Ramadanului, în special. Și încă ceva, foarte important pentru înțelegerea acestui mod de viață. Fiecare musulman, în luna de Ramadan, abia așteaptă seara să se

întoarce acasă și, după o zi de post, să ia masa împreună cu familia. Familia, la musulmani, este foarte importantă.

Cea de a cincea datorie a unui musulman este pelerinajul la Mecca (*Hajj*), cel puțin odată în viață. Aceste îndatoriri fac parte din modul de viață al musulmanului și el este primul și, adesea, singurul care se îngrijește de îndeplinirea lor.

Musulmanii, cel puțin cei din Afganistan, consideră câinele un animal murdar. Dacă se întâmplă cumva ca un câine să atingă un musulman, acesta trebuie să se spele imediat. Orice lucru al musulmanului sau al comunității care este atins de un câine trebuie să fie spălat. Este poate și unul dintre motivele pentru care vezi foarte rar câini în Afganistan. Eu, cât am stat acolo, n-am văzut niciunul.

Societatea afgană este puternic ierarhizată: prioritate au bătrânii – afganii își respectă bătrânii, considerându-i înțelepți –, apoi, cei bogați, cei instruiți, în general, bărbații. Obiceiurile lor sunt cât se poate de interesante și, de aceea, cei care se află acolo trebuie să le respecte. Ei consideră mâna dreaptă curată și stânga murdară. A gesticula cu mâna stângă sau a o folosi în societate, a arăta cu degetul pot fi considerate ofense, ca și întreruperea unui afgan în timpul rugăciunii sau când vorbește cu un alt afgan. Ofensă este considerat și faptul de a privi insistent o femeie afgană și de a-i întinde mâna (în afară de cazul când ea îți întinde prima mâna) etc.

Reputația și onoarea sunt, pentru un afgan, valori supreme, de unde și atitudini și comportamente adecvate. Un afgan este dator să-și mențină și să-și protejeze onoarea, să evite rușinea sau să o răzbune, dacă ea s-a produs, să salveze aparențele.

Afganistanul are o populație de 31.056.697 locuitori de diverse etnii (38 % paștuni, 25 % tadjici, 19% hazari, 6 % uzbeki, 6% aimaq, 4 % turkmeni și 2% alte etnii). În jur de 44 % din populație are sub 14 ani, 53 % se situează între 14 și 64 ani și doar 3% din populație depășește vârsta de 64 de ani. Afganii nu sunt arabi. Sunt însă musulmani.

Media de vârstă este 17,6 ani, iar speranța medie de viață 43 de ani. Doar 36 % din populație știe carte, 80 % se află în mediul rural, 40 % nu lucrează, iar 53 % trăiește sub pragul sărăciei.

Aceste date arată cât de grave sunt efectele războaielor și conflictelor din această țară asupra populației.

Tot din cauza deselor războaie și intervenții, una dintre cele mai complexe probleme ale Afganistanului o constituie gestionarea migrației. Este vorba de reîntoarcerea în țară a cinci milioane de afgani care au emigrat după 2002. Această situație a dus la creșterea populației cu 20 %. Una din trei persoane face parte dintre cele repatriate. Toți acești oameni au nevoie de locuință, de hrană, de apă, de locuri de muncă. Înaltul Comisariat pentru Refugiați (HRC) folosește trei metode pentru evaluarea situației și elaborarea unor strategii adecvate de reinscriere:

- o anchetă anuală în teren;
- evaluări participative pe vârste, genuri și diversități;
- urmărirea protecției și a drepturilor omului.

În condițiile unei situații complexe și incerte, aceste obiective sunt greu de realizat. În zonele cu mai multe etnii, se menține un grad ridicat de risc de conflict. Actuala ofensivă împotriva talibanilor a forțelor coaliției și ISAF creează și mai multe probleme. Pe de o parte, talibanii încearcă să mențină controlul zonelor din est și sud-est și să creeze aici o națiune paștună care să se constituie într-un nucleu pentru continuarea acțiunii lor de recucerire a puterii în Afganistan și, pe de altă parte, guvernul de la Kabul, care nu are însă suficientă audiență în teritoriu, încearcă să-și consolideze poziția și puterea, pentru a stabili țara.

Talibanilor li s-a oferit alternativa să renunțe la luptă și să se reintegreze în societate. Pentru reabilitarea talibanilor a fost deja alocat, de la începutul anului, într-o primă etapă, un fond de 140 milioane de dolari.

Nu se știe încă ce se va întâmpla în viitor, dar există câteva repere care permit elaborarea unor posibile prognoze. Deocamdată, ofensiva împotriva talibanilor se continuă, concomitent cu desfășurarea unei bătălii extrem de dificile pentru câștigarea populației, aflată mereu între promisiuni neonorate în totalitate și amenințări foarte directe. Talibanii promit și amenință, forțele misiunii promit și încearcă să construiască. Americanii și NATO sunt însă hotărâți – și, desigur,

foarte bine motivați – să soluționeze problema Afganistanului, aceasta devenind chiar o prioritate pentru Alianță.

Afganistanul este o țară cu foarte multe ciudațenii. Mândria și demnitatea populației intră în contrast cu practicarea uneia dintre cele mai abjecte activități de pe mapamond, aceea de a produce materie primă pentru droguri și de a adăposti laboratoare destul de sofisticate unde se prepară acestea. Afganul este însă un om de onoare.

Se pare că nu mai există cale de întoarcere. Nici pentru membrii coaliției, nici pentru afgani. Americanii și europenii, angajați în acest război, trebuie să-l ducă până la capăt. Probabil că noile descoperiri de zăcăminte strategice în Afganistan constituie un imbold și mai mare pentru continuarea operațiunilor și consolidarea armatei naționale afgane.

3. Realități și proiecte

Până în octombrie 2011, armata afgană trebuie să aibă un efectiv de 300.000 de oameni. Președintele afgan a declarat că sunt necesari cam cinci ani, pentru ca armata să fie dotată și să funcționeze efectiv, să fie adică în măsură să preia inițiativa strategică și, deci, controlul conflictualității din țară.

Pentru a sprijini procesul de întoarcere a Afganistanului la viața normală, FMI și Banca Mondială au acceptat să anuleze datoria de 1,6 miliarde dolari a acestei țări, în timp ce comunitatea internațională a promis o creștere cu 50 % a ajutorului, cu condiția ca guvernul de la Kabul să lupte împotriva corupției și traficului de droguri.

Dar Afganistanul nu este ce pare a fi. Recent, americanii au afirmat că există, în Afganistan, zăcăminte minerale neexploatate în valoare de un miliard de dolari (Karzai afirmă că acestea ar fi chiar de trei miliarde!), inclusiv fier, cupru, cobalt, aur și metale industriale critice cum este, spre exemplu, litiul. Afganistanul ar putea deveni, scrie Times, un fel de „Arabie Saudită” a litiului. Acest metal este, după cum se știe, un material de primă necesitate în fabricarea bateriilor pentru calculatoare portabile și telefoane celulare.³

Raportul US Geological Survey publicat în New York Times arată că, încă din 2006, cercetarea aeriană a relevat resurse minerale substanțiale în această țară, folosindu-se, pentru început, de datele culese de experții mineri sovietici în timpul ocupației sovietice din anii 1980. A urmat un studiu ceva mai sofisticat. În ultimul an, un grup de lucru de la Pentagon, care a creat programe de dezvoltare a unor afaceri în Irak⁴, a sosit în Afganistan și a analizat amănunțit concluziile geologilor și experților mineri americani. Acestea se confirmă. Până în prezent, cele mai importante zăcăminte sunt cele de fier și de cupru. Se constată însă și existența unor bogate zăcăminte de niobiu, un metal moale, folosit în producția de supraconductori din oțel, precum și zăcăminte de aur și metale prețioase, în regiunile paștune din sudul Afganistanului.

Desigur, speculând aceste noi descoperiri, cele două intervenții din Irak și din Afganistan ar putea fi puse și pe seama uriașelor bogății care există în aceste țări. Realitatea este însă mult mai complexă și ea dezvăluie mereu valențe și coordonate noi, care pot avea o importanță cu totul specială în reconfigurarea geopolitică a acestei zone și, pe baza ei, a întregii lumi.

Afganistanul se află, într-adevăr, într-o zonă de maximă importanță pentru orice fel de politică și de strategie care s-ar folosi de către comunitatea internațională, de marile puteri, de vecini sau de cei interesați. Deocamdată, după opinia noastră, soluțiile care se aplică sunt puține și vin dintr-o perspectivă lipsită de flexibilitate strategică. Efectele experienței sovietice, ale experienței Occidentului și cele recente, ale atacului intempestiv al unei coaliții conduse de Statele Unite asupra unei țări în care, de sute de ani, războiul pare a fi un mod de a exista, sunt prea apropiate și prea puternice pentru a permite și o altă dialectică. Dar o astfel de *altă dialectică* este necesară. De aceea, perspectiva stabilizării țării cu forța și numai cu forța, fără o implicare serioasă

³ <http://www.foxnews.com/world/2010/06/14/discovers-t-minerals-afghanistan/>

⁴ Potrivit declarației primului ministru al Irakului, rezervele de petrol ale Irakului constituie 350 miliarde barili. Ceea ce înseamnă cu 100 miliarde mai mult decât rezervele de petrol ale Arabiei Saudite, care, până în prezent, erau considerate cele mai mari din lume. (<http://www.infonews.ro/article106585.html>).

în dezvoltarea economică durabilă, în protecția populației, în soluționarea gravelor probleme sociale, mai ale în condițiile în care nu sunt respectate valorilor locului, în numele unor drepturi ale omului care nu au nicio valoare aici, este incertă și, dacă nu se pun în aplicare politici și strategii economice și sociale adecvate, sunt puține șanse de reușită, cel puțin pe termen lung. Lumea se poate reuni aici, prin transformarea unei falii seculare într-o zonă de confluență strategică, sau, dimpotrivă, se poate refractura, iremediabil, pentru sute de ani.

România participă, încă din toamna anului 2001, la misiunile din Afganistan, în calitate de partener strategic al Statelor Unite, dar și în calitate de membru al Alianței Nord-Atlantice, cu 1-2 batalioane de infanterie, cu tehnică de luptă și cu specialiști, contribuind astfel nu doar la desfășurarea unor misiuni de luptă propriu-zise (patrulare, însoțire, paza unor obiective, asistență, supraveghere etc.), ci și la instruirea efectivă a armatei afgane, întrucât se consideră că stabilizarea acestei regiuni are o foarte mare importanță în procesul de gestionare a crizelor și conflictelor, în menținerea păcii și în controlul conflictualității lumii. La 28 iunie 2010, în cadrul celor două misiuni din Afganistan, se aflau 1737 de militari români (1729 militari, în cadrul misiunii ISAF și 8 militari în cadrul misiunii Enduring Freedom). În momentul de față, în Afganistan se află Batalionul 812 Infanterie „Șoimii Carpaților” din Bistrița, din cadrul Brigăzii 81, Divizia 4 Infanterie „Gemina”, care a înlocuit, la începutul lunii iulie 2010, Batalionul 33 Manevră. Comportamentul militarilor români în misiunile din Irak, încheiate anul trecut, și în cele din Afganistan, în curs de desfășurare, este unul de excepție. Militarii români sunt foarte bine pregătiți și foarte bine apreciați de aliați, de camarazii din celelalte armate și de populația locală.

În loc de concluzie

La întrebările firești: Pentru ce luptă NATO? Dar americanii? Ce caută forțele acestea în Afganistan, acum, când acest spațiu obligatoriu de trecere, în epoca aviației de mare performanță și a rachetelor balistice, nu mai are, practic, o atât de mare importanță din punct de vedere geostrategic? Răspunsurile nu sunt atât de complicate, ci doar subtile și sensibile.

Afganistanul se relevă ca unul dintre pivoții de importanță geopolitică și geostrategică majoră, întrucât face legătura dintre Asia Centrală, China, India, Asia de Sud, Orientul Mijlociu, poate asigura spațiul necesar pentru construirea unor conducte care să transporte resursele energetice din Asia Centrală, din Rusia și chiar din Orientul Mijlociu spre porturile de la Oceanul Indian, spre India și spre China și, în același timp, stabilizându-se, poate contribui semnificativ la stabilizarea celei mai instabile zone de pe planetă – cea a Orientului Mijlociu și Asiei Centrale –, asigurând astfel controlul foaierei perturbator de odinioară, performanță pe care nu a reușit-o nimeni până acum, nici chiar Uniunea Sovietică, în perioada când avea inclusă, în perimetrul său, cea mai marea suprafață a acestui foaier.

Uriașele resurse minerale de care dispune (dar, probabil, și altele, care n-au fost încă descoperite) pot asigura acestei țări condițiile necesare pentru a se dezvolta în liniște sau, dimpotrivă, pentru a fi mereu supusă presiunilor, așa cum se întâmplă azi cu o parte dintre țările Orientului Mijlociu deținătoare de resurse, îndeosebi energetice.

Înclinăm să credem că este în interesul tuturor țărilor și al întregii comunități internaționale ca Afganistanul să fie stabilizat (mai exact, ajutat să se stabilizeze) și, datorită resurselor de care dispune și poziției sale strategice deosebite, să fie inclus în programe de modernizare foarte benefice. Acest lucru nu se poate însă realiza cu ușurință, atâta vreme cât dialogul între lumea islamică (peste un miliard de oameni) și restul lumii nu reușește să intre pe făgașele colaborări și ale conexiunilor particularizate și diferențiate, dar benefice, și continuă să fie tensionat, adesea exclusivist și mereu generator de conflictualitate.